

ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای معلولین

ویژه آزمون‌های نظام مهندسی

آزمون معماری طراحی و شهرسازی

به همراه کلیدواژه

مؤلف: مهندس محمد عظیمی آقداش

پایه یک و پژوهشگر برتر نظام مهندسی

سرشناسه:
عنوان قراردادی:
عنوان و نام پدیدآورنده:

عظیمی آقداش، محمد، ۱۳۵۰ -

ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc

ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای معلولین ویژه آزمون‌های نظام مهندسی آزمون معماری طراحی به همراه کلید واژه/ مولف محمد عظیمی آقداش.

مشخصات نشر:
مشخصات ظاهری:
شابک:
وضعیت فهرست‌نویسی:
موضوع:
موضوع:
رده‌بندی کنگره:
رده‌بندی دیویی:
شماره کتابشناسی:

تهران : نوآور.

۲۰۸ص.

۹۷۸-۶۰۰-۱۶۸-۲۹۰-۲

فیبا

معماری و معلولان -- قوانین و مقررات -- ایران --
Barrier-free design-- Law and legislation-- Iran

۱۳۹۵ ع/م/۳۰۷۲/ KM

۵۵۰۱۳/۳۴۶

۴۳۳۷۱۹۱

ضوابط و مقررات شهرسازی
و معماری برای معلولین

مؤلف:
ناشر:
شمارگان:
مدیر فنی:
شابک:

مهندس محمد عظیمی آقداش

نوآور

۱۰۰۰ نسخه

محمد رضا نصیرنیا

۹۷۸-۶۰۰-۱۶۸-۲۹۰-۲

مرکز پخش:

تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، خیابان شهدای
ژاندارمری نرسیده به خیابان دانشگاه ساختمان ایرانیان، پلاک ۵۸،
طبقه اول، واحد ۳ تلفن: ۹۲ - ۶۶۴۸۴۱۹۱ www.noavarpub.com

کلیه حقوق چاپ و نشر این کتاب مطابق با قانون حقوق مؤلفان و
مصنفان مصوب سال ۱۳۴۸ برای ناشر محفوظ و منحصراً متعلق به
نشر نوآور می‌باشد. لذا هرگونه استفاده از کل یا قسمتی از این کتاب (از
قبیل هر نوع چاپ، فتوکپی، اسکن، عکس برداری، نشر الکترونیکی، هر
نوع انتشار به صورت اینترنتی، سی‌دی، دی‌وی‌دی، فیلم فایل صوتی یا
تصویری و غیره) بدون اجازه کتبی از نشر نوآور ممنوع بوده و شرعاً
حرام است و متخلفین تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

لطفاً جهت دریافت الحاقات و اصلاحات احتمالی این کتاب به سایت انتشارات نوآور مراجعه فرمایید.

www.noavarpub.com

https://telegram.me/noavarpub

https://www.instagram.com/noavarpub/

۹.....	مقدمه
۱۳.....	بخش اول / تعاریف و آمار.....
۱۴.....	تعاریف و مفاهیم.....
۱۹.....	آمار معلولیت در ایران.....
۳۱.....	بخش دوم / اقدامات بین‌المللی و ملی.....
۳۲.....	اقدامات بین‌المللی در خصوص معلولیت.....
۳۵.....	اقدامات ملی مرتبط با معلولیت.....
۳۸.....	بخش سوم / ضوابط و مقررات.....
۴۴.....	ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای افراد دارای معلولیت.....
۵۵.....	ضوابط طراحی و مناسب‌سازی فضای شهری.....
۵۵.....	عرض پیاده‌رو(فضای شهری).....
۵۶.....	کف‌سازی پیاده‌رو(فضای شهری).....
۵۷.....	نشانه‌های لمسی سطح پیاده‌رو(فضای شهری).....
۵۹.....	شیب پیاده‌رو(فضای شهری).....
۶۰.....	موانع در پیاده‌رو(فضای شهری).....
۶۳.....	حذف‌فاصل پیاده‌رو و دیگر مسیرهای عبوری(فضای شهری).....
۶۳.....	ریمپ جدول(فضای شهری).....
۶۶.....	اختلاف ارتفاع در فضاهای شهری.....
۶۶.....	پله(فضای شهری).....
۶۶.....	سطح شیب‌دار(ریمپ).....
۶۶.....	پل‌های ارتباطی بین پیاده‌رو و سواره‌رو.....
۶۷.....	گذرگاه همسطح/ خط‌کشی عابر پیاده.....
۶۸.....	چراغ راهنمایی.....
۶۹.....	گذرگاه غیر همسطح.....
۷۰.....	توقفگاه خودرو.....

- ۷۰ پارکینگ حاشیه‌ای
- ۷۰ پارکینگ‌های عمومی
- ۷۲ ایستگاه‌های حمل و نقل عمومی
- ۷۲ اتوبوس (ایستگاه)
- ۷۳ بی‌آرتی (ایستگاه)
- ۷۴ مترو (ایستگاه)
- ۷۴ تاکسی (ایستگاه)
- ۷۵ علائم (تجهیزات و مبلمان شهری)
- ۷۷ نورپردازی و روشنایی (تجهیزات و مبلمان شهری)
- ۷۷ نیمکت (مبلمان شهری)
- ۷۹ سطل زباله (مبلمان شهری)
- ۷۹ تلفن عمومی (مبلمان شهری)
- ۸۰ دستگاه‌های خودپرداز (مبلمان شهری)
- ۸۱ آبخوری و آب سردکن (مبلمان شهری)
- ۸۲ صندوق پست (مبلمان شهری)
- ۸۳ سرویس‌های بهداشتی عمومی (مبلمان شهری)
- ۸۴ ضوابط طراحی و مناسب‌سازی ساختمان‌های عمومی
- ۸۴ عناصر مشترک در کلیه ساختمان‌های عمومی
- ۸۴ ورودی‌ها (ساختمان‌های عمومی)
- ۸۵ راه‌های خروج (ساختمان‌های عمومی)
- ۸۶ لابی و فضای پذیرش (ساختمان‌های عمومی)
- ۸۷ راهرو (ساختمان‌های عمومی)
- ۸۸ پله خارجی (ساختمان‌های عمومی)
- ۸۹ پله داخلی (ساختمان‌های عمومی)
- ۹۰ سطح شیبدار خارجی (ساختمان‌های عمومی)
- ۹۰ سطح شیبدار داخلی (ساختمان‌های عمومی)
- ۹۲ آسانسور (ساختمان‌های عمومی)
- ۹۶ بالابر (ساختمان‌های عمومی)
- ۹۸ پله برقی و پیاده‌رو متحرک (ساختمان‌های عمومی)
- ۹۸ بازشوها (ساختمان‌های عمومی) / درها
- ۱۰۰ بازشوها (ساختمان‌های عمومی) / پنجره‌ها
- ۱۰۱ تجهیزات و یراق‌آلات (ساختمان‌های عمومی)

۱۰۱ میله‌های دستگرد (ساختمان‌های عمومی)
۱۰۳ فضاهای بهداشتی (ساختمان‌های عمومی)
۱۰۷ اتاق دوستدار مادر و کودک (ساختمان‌های عمومی)
۱۰۸ آبخوری و آب سردکن (ساختمان‌های عمومی)
۱۰۹ تلفن (ساختمان‌های عمومی)
۱۰۹ نیمکت و میزکار (ساختمان‌های عمومی)
۱۰۹ علائم و مسیربایی (ساختمان‌های عمومی)
۱۰۹ نورپردازی (ساختمان‌های عمومی)
۱۱۰ کف‌سازی (ساختمان‌های عمومی)
۱۱۰ کنترل‌های الکتریکی و مکانیکی (ساختمان‌های عمومی)
۱۱۱ اعلام خطر (ساختمان‌های عمومی)
۱۱۲ تصرف‌های تجمعی (ضوابط خاص)
۱۱۴ رستوران و چایخانه (ضوابط خاص تصرف‌ها)
۱۱۵ هتل‌ها (ضوابط خاص تصرف‌ها)
۱۱۶ مراکز بهداشتی، درمانی و آسایشگاهی (ضوابط خاص تصرف‌ها)
۱۱۷ مراکز تجاری (ضوابط خاص تصرف‌ها)
۱۱۸ کتابخانه (ضوابط خاص تصرف‌ها)
۱۱۹ اماکن ورزشی (ضوابط خاص تصرف‌ها)
۱۲۱ مراکز مذهبی و مساجد (ضوابط خاص تصرف‌ها)
۱۲۱ مراکز فرهنگی (ضوابط خاص تصرف‌ها)
۱۲۲ پایانه‌های حمل و نقل (ضوابط خاص تصرف‌ها)
۱۲۴ ساختمان‌های آموزشی (ضوابط خاص تصرف‌ها)
۱۲۵ بوستان‌ها و زمین بازی (ضوابط خاص تصرف‌ها)
۱۲۹ وسایل بازی (ضوابط خاص تصرف‌ها)
۱۳۰ ساختمان‌های تاریخی (ضوابط خاص تصرف‌ها)
۱۳۱ پناهگاه و اسکان اضطراری (ضوابط خاص تصرف‌ها)
۱۳۳ ضوابط طراحی و مناسب‌سازی ساختمان‌های مسکونی
۱۳۳ مسکن قابل دسترس
۱۳۸	بخش چهارم / ضوابط مرتبط با معلولان در مقررات ملی ساختمان
۱۴۰ مبحث چهارم / الزامات عمومی ساختمان
۱۴۵ مبحث چهاردهم / تأسیسات مکانیکی
۱۴۵ مبحث پانزدهم / آسانسورها و پلکان برقی
۱۴۶ مبحث شانزدهم / تأسیسات بهداشتی

- ۱۴۹ مبحث هفدهم/ لوله‌کشی گاز طبیعی
 ۱۵۰ مبحث بیستم/ علائم و تابلوها
بخش پنجم / قوانین و آیین‌نامه‌های مرتبط با معلولان.....
 ۱۵۳
 ۱۵۴ آیین‌نامه اجرایی بند(ج) ماده ۱۹۳ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی
 ۱۵۶ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
 ۱۶۰ قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
 ۱۶۱ قانون برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
 ۱۶۲ بند (د) تبصره ۶ قانون بودجه سال ۱۳۸۶
 ۱۶۲ قانون تصویب کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت
 ۱۶۳ قانون جامع حمایت از حقوق معلولان
 ۱۷۸ آیین‌نامه اجرایی ماده ۳ قانون حمایت از حقوق معلولان
 ۱۸۲ آیین‌نامه اجرایی ماده ۹ قانون حمایت از حقوق معلولان
 ۱۸۴ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۲ قانون حمایت از حقوق معلولان
 ۱۸۶ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۳ قانون حمایت از حقوق معلولان
 ۱۸۸ آیین‌نامه اجرایی ماده ۲۵ قانون حمایت از حقوق معلولان
بخش ششم / الحاقات، اضافات و اصلاحات.....
 ۱۹۰
 ۱۹۱ مناسب‌سازی محیط و فضاهای شهری
 ۱۹۵ جزئیات اجرایی مناسب‌سازی فضاهای شهری
 ۱۹۵ اجرایی مسیر ویژه نابینایان
 ۱۹۷ اجرایی پل‌های ارتباطی بین سواره‌رو و پیاده‌رو برای معلولان
 ۱۹۸ اجرایی توقفگاه خودرو ویژه افراد معلول
 ۱۹۹ ضوابط و مقررات شهرسازی
 ۱۹۹ ضوابط پارکینگ
 ۱۹۹ پارکینگ‌های ویژه معلولین جسمی - حرکتی
 ۲۰۰ فضاهای شهری برای معلولان
 ۲۰۳ کلیدواژه
 ۲۰۷ منابع و مأخذ

با آگاهی کامل از نقش و تأثیر مهندسی در سازندگی و توسعه پایدار جهان، رفاه و آسایش انسان، حفظ جهان هستی از آلودگی‌های زیست محیطی و تأمین شادی پایدار و دراز مدت خود و دیگران، به عنوان یک مهندس به پروردگار جهان سوگند یاد می‌کنم که:

همواره در سراسر زندگی شغلی، حرفه‌ای و اجتماعی خود به این سوگند وفادار باشم. به انسان، به عنوان یک موجود صاحب خرد و شگفت‌انگیزترین پدیده آفرینش ببینم، صدیق و واقع بین باشم و به هیچ اقدامی که به انسان و انسانیت آسیب رساند، مبادرت نورزم.

دانش مهندسی و تجربه حرفه‌ای خود را که میراث مشترک بشری است، مقتنم دانم و کوشش کنم تا آن را به روز نگهدارم و در حد توان خود به گنجینه دانش و تجربه‌های سودمند بشری بیفزایم.

ایران زادگاه من است که در آن زاده و پرورده شده‌ام، کوشش خواهم کرد که دین خود را به سرزمینم، مردمانم، نیاکانم، و آیندگان ادا کنم.

در طول زندگی حرفه‌ای خود تلاش کنم تا نقش مؤثری در توسعه پایدار کشورم داشته باشم. در حد توان به دانشگاه که مربی علمی و فنی من است و به کسانی که پس از من در این مکان مقدس پرورش خواهند یافت، خدمت کنم.

سرمایه‌های هستی، چون ماده، انرژی، محیط زیست و نیروی کار را سرمایه‌های تمام بشر بدانم و در حفظ و کاربرد درست و بهسازی آنها کوشش نمایم.

در تمام فعالیت‌های مهندسی خود صداقت، دقت، نظم، عدالت، سرعت عمل، حفظ منابع اجتماع و حقوق دیگران را مراعات کنم و سلامت، ایمنی و آینده نسل‌ها را در نظر داشته و به آنان مهربان، دلسوز و متعهد باشم و همواره سود خویش را در منافع عام جستجو کنم، رشوه خواری و سایر رذایل اخلاقی را طرد و برای زحمات خود ارزش مادی در حد معقول و متعارف طلب کنم.

در تمام کوشش‌های مهندسی خود از دانش روز و آخرین یافته‌های فنی آگاه شوم و آنها را با ابتکار، خلاقیت و نوآوری در طراحی، برنامه‌ریزی و اجرا به کار بندم.

در تمام کوشش‌های مهندسی خود استانداردها را مراعات و تنها در حیظه دانش و توانایی خود کار قبول کنم و تنها مدارکی را امضاء کنم که به آنها احاطه فنی کامل دارم.

در مواردی که منع قانونی و حق مالکیت اختصاصی وجود ندارد، دانش خود را آزادانه و به صورت رایگان منتشر کنم و در اختیار دیگران قرار دهم.

در ادای وظایف حرفه‌ای محول شده، متعهد، مسئولیت پذیر، مشارکت‌پذیر و رازدار باشم. محیطی پر از محبت و صفا و عشق و علاقه به خدمت‌گذاری بی‌ریا به مردم و وطنم را به وجود آورم و همکاران خود را بدون توجه به ملیت، نژاد، مذهب، جنسیت، سن و عقیده دوست دارم و ارزش‌های انسانی را در خود و در آنان پرورش دهم.

در کوشش‌های مهندسی خود همیشه فردی متواضع باشم و موفقیت‌های به دست آمده را علاوه بر سعی و کوشش خود مرهون تلاش همکاران و نظام آفرینش بدانم و از آنان قدردانی و سپاس‌گذاری کنم.

در تمام کوشش‌های مهندسی خود جويا و پذیرای نقد و اظهار نظر صادقانه همکاران باشم و از لطمه زدن به حیثیت، شهرت، دارایی یا اشتغال دیگران پرهیز و از اقدامات بدخواهانه برای آنان خوداری کنم.

از کوشش‌های فرهنگی و فعالیت‌های اجتماعی که به منظور توسعه رفاه عمومی انجام می‌گیرد، استقبال و در آنها شرکت کنم.

همکاران خود را به رعایت اصول اخلاق مهندسی و وجدان حرفه‌ای تشویق کنم.

خواننده فرهیخته و بزرگوار

نشر نوآور ضمن قدردانی و ارج نهادن به اعتماد شما به کتاب‌های این انتشارات، به استحضارتان می‌رساند که همکاران این انتشارات، اعم از مؤلفان و مترجمان و کارگروه‌های مختلف آماده‌سازی و نشر کتاب، تمامی سعی و همت خود را برای ارائه کتابی درخور و شایسته شما فرهیخته گرامی به کار بسته‌اند و تلاش کرده‌اند که اثری را ارائه نمایند که از حداقل‌های استاندارد یک کتاب خوب، هم از نظر محتوایی و غنای علمی و فرهنگی و هم از نظر کیفیت شکلی و ساختاری آن، برخوردار باشد.

با این وجود، علی‌رغم تمامی تلاش‌های این انتشارات برای ارائه اثری با کمترین اشکال، باز هم احتمال بروز ایراد و اشکال در کار وجود دارد و هیچ اثری را نمی‌توان الزاماً مبراً از نقص و اشکال دانست. از سوی دیگر، این انتشارات بنابه تعهدات حرفه‌ای و اخلاقی خود و نیز بنابه اعتقاد راسخ به حقوق مسلم خوانندگان گرامی، سعی دارد از هر طریق ممکن، به‌ویژه از طریق فراخوان به خوانندگان گرامی، از هرگونه اشکال احتمالی کتاب‌های منتشره خود آگاه شده و آن‌ها را در چاپ‌ها و ویرایش‌های بعدی آن‌ها رفع نماید.

لذا در این راستا، از شما فرهیخته گرامی تقاضا داریم در صورتی که حین مطالعه کتاب با اشکالات، نواقص و یا ایرادهای شکلی یا محتوایی در آن برخورد نمودید، اگر اصلاحات را بر روی خود کتاب انجام داده‌اید پس از اتمام مطالعه، کتاب ویرایش‌شده خود را با هزینه انتشارات نوآور، پس از هماهنگی با انتشارات، ارسال نمایید، و نیز چنانچه اصلاحات خود را بر روی برگه جداگانه‌ای یادداشت نموده‌اید، لطف کرده عکس یا اسکن برگه مزبور را با ذکر نام و شماره تلفن تماس خود به ایمیل انتشارات نوآور ارسال نمایید، تا این موارد بررسی شده و در چاپ‌ها و ویرایش‌های بعدی کتاب اعمال و اصلاح گردد و باعث ارتقا و هرچه پربارتر شدن محتوایی کتاب و ارتقاء سطح کیفی، شکلی و ساختاری آن گردد.

نشر نوآور، ضمن ابراز امتنان از این عمل متعهدانه و مسئولانه شما خواننده فرهیخته و گرانقدر، به منظور تقدیر و تشکر از این همدلی و همکاری علمی و فرهنگی، در صورتی که اصلاحات درست و بجا باشند، متناسب با میزان اصلاحات، به رسم ادب و تشکر و قدرشناسی، نسخه دیگری از همان کتاب و یا چاپ اصلاح‌شده آن و نیز از سایر کتب منتشره خود را به‌عنوان هدیه، به انتخاب خودتان، برایتان ارسال می‌نماید، و در صورتی که اصلاحات تأثیرگذار باشند در مقدمه چاپ بعدی کتاب نیز از زحمات شما تقدیر می‌شود.

همچنین نشر نوآور و پدیدآورندگان کتاب، از پیشنهادها، نظرات، انتقادات و راه‌کارهای شما عزیزان در راستای هرگونه بهبود کتاب، و هرچه بهتر شدن سطح کیفی و علمی آن صمیمانه و مشتاقانه استقبال می‌نمایند.

نشر نوآور

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۴۱۹۱

www.noavarpub.com

info@noavarpub.com

به معلولی تن اندر ده که یا قوت از فروع خور

که آبت زیر گاه است و کمالت زیر نقصانی

بدون ما برایمان هیچ کاری نکنید؛ این اصل مشارکت، به وسیله سازمان‌های حامی معلولان به عنوان بخشی از حرکت جهانی برای کسب برابری فرصت‌ها توسط افراد دارای ناتوانی استفاده می‌شود.

معلولان به عنوان یک گروه خاص و بزرگ اجتماعی بخشی از اجتماع هستند و به طور حتم این حق را دارند که همچون سایر افراد از تمامی امکانات جامعه بهره‌مند شده و استفاده نمایند، هر چند که به دلیل مشکلات متعدد و موانع فیزیکی بیش از حد، حضور آنان در محیط و فضاهای شهری همیشه و همواره از دغدغه‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی محسوب می‌گردد.

معلولیت همان ناتوانی در انجام تمام یا قسمتی از فعالیت‌های عادی زندگی فردی یا اجتماعی است که به علت وجود نقصی مادرزادی یا اکتسابی در قوای جسمانی و یا روانی حادث می‌گردد و رایج‌ترین نوع معلولیت‌ها نیز عبارتند از:

۱- معلولیت‌های جسمی شامل:

- الف- معلولیت‌های حواسی مانند نابینایی و ناشنوایی.
- ب- معلولیت‌های حرکتی مانند نقص عضو، ضایعات نخاعی و ناهنجاری‌های مربوط به اسکلت و عضلات.
- ج- معلولیت احشای داخلی مانند ناهنجاری‌های قلبی- عروقی، تنفسی و کلیوی.

۲- معلولیت ذهنی شامل:

- الف- عقب‌ماندگی ذهنی
- ب- بیماری‌های روانی

معلولیت‌ها می‌توانند علل و دلایل متعددی داشته باشند که عمده‌ترین آنها عبارتند از:

۱- معلولیت‌های اکتسابی؛ که ممکن است افراد یک جامه در اثر تصادفات، حوادث یا بلاهای طبیعی، جنگ، آتش‌سوزی، مسمومیت‌ها و یا بیماری‌های مزمن و عوارض ناشی از آنها، دچار این نوع معلولیت‌ها گردند.

۲- معلولیت‌های مادرزادی؛ علل معلولیت مادرزادی به طور کلی عبارتند از: الف- علل و عوامل مربوط به دوران بارداری نظیر عوامل ژنتیکی، سوء تغذیه و سن بالای مادران، عدم رعایت بهداشت دوران بارداری، بیماری مادران و استعمال دخانیات.

ب- علل هنگام زایمان همچون زایمان‌های مشکل، طولانی و غیربهداشتی. یکی از نیازهای اجتماعی و ضروری معلولان مراجعه به ادارات و مراکز ارائه خدمات، جهت پی‌گیری امورات مربوطه می‌باشد که از این نظر معلولان جامعه ارباب‌رجوع با نیازهای خاص محسوب می‌گردند، لذا ضروری است علاوه بر انجام مناسب‌سازی‌های محیط شهری و رفع موانع فیزیکی و اصلاحات معماری لازم در فضاهای شهری، اماکن و ساختمان‌های عمومی، نحوه برخورد و رفتار درست و منطقی با معلولین از اوجب واجبات باشد و عمده مشکلات معلولان در مراجعه به محیط‌های اداری و مراکز خدماتی عبارتند از:

- ۱- نبود محل پارک اختصاصی خودرو
- ۲- وجو موانع متعدد جهت پیاده شدن از خودرو و دسترسی به پیاده‌روها
- ۳- دست‌اندازها و موانع فیزیکی پیاده‌روها
- ۴- وجود پله یا سطوح شیب‌دار تند و کم عرض در ورودی ساختمان‌های عمومی
- ۵- کم عرض بودن، درهای ورودی برای عبور صندلی‌های چرخدار
- ۶- وجود ارتفاع زیاد در قسمت پیش‌خوان اطلاعات
- ۷- وجود راهروهای متعدد و کم عرض و یا سطوح شکست و دارای پله در مسیر بخش‌های مختلف ساختمان‌های عمومی
- ۸- عدم تعبیه سرویس بهداشتی ویژه معلولین
- ۹- قابل دسترس نبودن تلفن‌های عمومی و آب سردکن‌ها و غیره
- ۱۰- ارتباط تعریف نشده توسط کارکنان

طبق آمار سازمان بهداشت جهانی، بیش از ۶۰۰ میلیون نفر از مردم جهان به علل مختلف جسمی، روانی و اجتماعی دچار ناتوانی و معلولیت هستند که ۸۰ درصد این افراد در کشورهای جهان سوم زندگی می کنند و یک سوم آنان را کودکان تشکیل می دهند.

بر همین اساس حدود ۱۲ درصد از جمعیت ایران را معلولین تشکیل می دهند که از این میزان حدود ۲ میلیون نفر دارای معلولیت شدید و ۶/۵ میلیون نفر معلول کم توان هستند.

تصویب میثاق حقوق افراد دارای معلولیت در دسامبر سال ۲۰۰۶ میلادی از سوی مجمع عمومی سازمان ملل و امضای آن توسط کشورهای عضو در مارس ۲۰۰۷، گام اساسی در احقاق حقوق و آزادی‌های بنیادین افراد دارای معلولیت در سراسر جهان می باشد.

طبق ماده ۴ میثاق حقوق افراد دارای معلولیت، هر دولتی که آن را به تصویب برساند، بدون هیچ قید و شرط و تبعیضی، با ارتقاء و تأمین کامل حقوق بشر و آزادی‌های بنیادین برای افراد دارای معلولیت موافقت کرده است تا گام‌های عملی را در حمایت از شامل سازی افراد معلول در همه زمینه‌های لازم اتخاذ نماید.

آنچه در این بین حائز اهمیت و قابل توجه و تأمل می باشد این است که حداقل با تدوین «ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای معلولین» بتوان، محیط و فضاهای شهری، اماکن و ساختمان‌های عمومی و حتی شخصی را طوری مناسب سازی، طراحی و اجرا کرد که منجر به هم افزایی، توان بخشی، آسایش و استقلال هرچه بیشتر کم توانان و معلولان گردد.

۱۲ آذر ماه ۱۳۹۹ خورشیدی مصادف با روز جهانی معلولین
محمد عظیمی آقداش

کلیه حقوق چاپ و نشر این کتاب مطابق با قانون حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب سال ۱۳۴۸ و آیین‌نامه اجرایی آن مصوب ۱۳۵۰، برای ناشر محفوظ و منحصرأ متعلق به نشر نوآور است. لذا هر گونه استفاده از کل یا قسمتی از مطالب، اشکال، نمودارها، جداول، تصاویر این کتاب، در دیگر کتب، مجلات، نشریات، سایت‌ها و موارد دیگر، و نیز هر گونه استفاده از کل یا قسمتی از مطالب کتاب به هر شکل از قبیل هر نوع چاپ، فتوکپی، اسکن، تایپ از کتاب، تهیه پی دی اف از کتاب، عکس‌برداری از کتاب، نشر الکترونیکی، هر نوع انتشار به صورت اینترنتی، سی دی، دی وی دی، فیلم، فایل صوتی یا تصویری و غیره بدون اجازه کتبی از نشر نوآور ممنوع و غیرقانونی بوده و شرعاً نیز حرام است، و متخلفین تحت پیگرد قانونی و قضایی قرار می‌گیرند.

با توجه به اینکه هیچ کتابی از کتب نشر نوآور به صورت فایل ورد یا پی دی اف و موارد این چنین، توسط این انتشارات در هیچ سایت اینترنتی ارائه نشده است، لذا در صورتی که هر سایتی اقدام به تایپ، اسکن و یا موارد مشابه نماید و کل یا قسمتی از متن کتب نشر نوآور را در سایت خود قرار داده و یا اقدام به فروش آن نماید، توسط کارشناسان امور اینترنتی این انتشارات، که مسئولیت اداره سایت را به عهده دارند و به طور روزانه به بررسی محتوای سایت‌ها می‌پردازند، بررسی و در صورت مشخص شدن هرگونه تخلف، ضمن اینکه این کار از نظر قانونی غیرمجاز و از نظر شرعی نیز حرام می‌باشد، وکیل قانونی انتشارات از طریق وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، پلیس فتا (پلیس رسیدگی به جرایم رایانه‌ای و اینترنتی) و نیز سایر مراجع قانونی، اقدام به مسدود نمودن سایت متخلف کرده و طی انجام مراحل قانونی و اقدامات قضایی، خاطبان را مورد پیگرد قانونی و قضایی قرار داده و کلیه خسارات وارده به این انتشارات و مؤلف از متخلف اخذ می‌گردد.

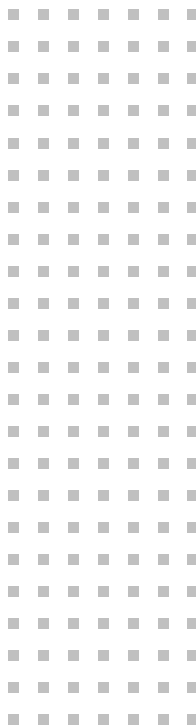
همچنین در صورتی که هر کتابفروشی، اقدام به تهیه کپی، جزوه، چاپ دیجیتال، چاپ ریسو، آفست از کتب انتشارات نوآور نموده و اقدام به فروش آن نماید، ضمن اطلاع‌رسانی تخلفات کتابفروشی مزبور به سایر همکاران و مؤذعین محترم، از طریق وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، اتحادیه ناشران، و انجمن ناشران دانشگاهی و نیز مراجع قانونی و قضایی اقدام به استیفای حقوق خود از کتابفروشی متخلف می‌نماید.

خرید، فروش، تهیه، استفاده و مطالعه از روی نسخه غیراصل کتاب، از نظر قانونی غیرمجاز، و شرعاً نیز حرام است.

انتشارات نوآور از خوانندگان گرامی خود درخواست دارد که در صورت مشاهده هر گونه تخلف از قبیل موارد فوق، مراتب را یا از طریق تلفن‌های انتشارات نوآور به شماره‌های ۰۲۱-۶۶۴۸۴۱۹۱ و ۰۲۱-۲۹۹۱۰۸۹ (تلگرام انتشارات) و یا از طریق ایمیل انتشارات به آدرس info@noavarpub.com و یا از طریق منوی تماس با ما در سایت www.noavarpub.com به این انتشارات ابلاغ نمایند، تا از تضییع حقوق ناشر، پدیدآورنده و نیز خود خوانندگان محترم جلوگیری به عمل آید، و نیز به‌عنوان تشکر و قدردانی، از کتب انتشارات نوآور نیز هدیه دریافت نمایند.

بخش اول

تعاریف و آمار

تعاریف و مفاهیم

● **استقلال فردی**
منظور از استقلال فردی این است که همه افراد جامعه بتوانند نیازهای خود را تأمین نمایند و ضمن دستیابی به نقش مثبت در زندگی اجتماعی بتوانند به طور مستقل^۱ و محترمانه زندگی کنند.

● **افراد معلول**
اصطلاح افراد معلول شامل همه افرادی که دارای آسیب‌های بلند مدت جسمی، روانی، ذهنی یا حسی شده‌اند می‌باشد.

● **انواع معلولیت**
معلولیت طیف وسیع و گسترده‌ای دارد که به طور کلی شامل معلولیت‌های جسمی، ذهنی، روانی و اجتماعی می‌باشد.^۲

● **تجهیزات شهری**
منظور از تجهیزات شهری در ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری ویژه معلولین، مواردی نظیر ایستگاه‌های اتوبوس، پارکینگ‌های اتومبیل، تلفن‌های عمومی، صندوق‌های پست و آبریزگاه‌ها می‌باشد.

۱. فلسفه زندگی مستقل بر چهار اصل کلی استوار است که عبارتند از:

یک- زندگی تمام انسان‌ها دارای ارزش و کرامت است.

دو- همه افراد با هر میزان توانایی، دارای حق انتخاب هستند.

سه- افرادی که بر اثر واکنش جامعه نسبت به توانایی جسمی، ذهنی و حسی دچار معلولیت شده‌اند باید از عهده اداره زندگی خود برآیند.

چهار- افراد دارای محدودیت حرکت، حق دارند به طور کامل در جامعه مشارکت کنند.

۲. در سال ۲۰۰۳، کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل، با تبدیل واژه Disables به معنای معلولین به عبارت People With Disability به معنای افراد دارای معلولیت بر تساوی شرایط و حقوق آنان با سایر افراد جامعه تأکید کرده‌است.

● توان بخشی

○ توان بخشی مجموعه‌ای از خدمات و اقدامات هماهنگ و هدفمند پزشکی یا درمانی، آموزشی، حرفه‌ای و اجتماعی برای بازتوانی فرد معلول و ارتقای سطح کارایی و توانمندی وی در بالاترین حد ممکن به منظور دستیابی به یک زندگی مستقل است.

○ توان بخشی فرایندی متشکل از اقدامات هدفمند در جهت قادرسازی شخص معلول و توان خواه^۱، به منظور دستیابی به سطح نهایی عملکرد جسمی، حرکتی، حسی، ذهنی، روانی، اجتماعی و حفظ توانایی‌ها است.

○ توان بخشی فرایندی است در جهت تغییر زندگی معلولین برای کسب استقلال بیشتر، که به طور کلی شامل موارد زیر می‌باشد:

- اقدامات و آموزش‌های لازم برای معلولان.

- تغییرات لازم در محیط فیزیکی.

- کاهش یا رفع موانع موجود در محیط شهری.

- برابری‌سازی فرصت‌ها بر مبنای زندگی اجتماعی.

- انجام حمایت‌های لازم از حقوق افراد معلول.

● دسترسی یا قابل دسترس بودن

منظور از دسترسی و قابل دسترس بودن، امکان استفاده مستقل افراد از محیط مصنوع، محیط‌های شهری و فضاهای فیزیکی، ساختمان‌های عمومی، خیابان‌ها، معابر و گذرگاه‌ها، به عنوان یکی از معیارهای اساسی رعایت حقوق شهروندی، به ویژه افراد دارای محدودیت حرکتی است که باید مراعات شود.

● راه‌بر

راه‌بر، وسیله‌ای کمکی است برای یاری در راه رفتن افراد ناتوان یا کم‌توان.

● شهر سالم

شهر سالم، شهری است که کلیه شهروندان بتوانند از خدمات آن بهره‌مند شوند. محیط شهری باید بیشتر ارائه‌دهنده خدمات به اقشار آسیب‌پذیر باشد، تا این گروه از صحنه جامعه محو نگردند و به فراموشی سپرده نشوند.

۱. توان خواه به فردی گفته می‌شود که در تکوین انقلاب اسلامی و در طول جنگ تحمیلی به اختلالات و نقصان‌های جسمی و روانی دچار شده و در کمیسیون پزشکی بنیاد جانبازان، شرایط احراز جانبازی آنان به اثبات رسیده و از آن کمیسیون درصد معلولیت دریافته داشته‌اند.

اقدامات بین‌المللی در خصوص معلولیت

به طور کلی اهم اقدامات بین‌المللی صورت گرفته در رابطه با معلول و معلولیت به صورت فهرست‌وار عبارتند از:

■ سال ۱۹۲۴ میلادی / اعلامیه حقوق کودک

کودکی که دارای معلولیت ذهنی است باید یاری شود.

■ سال ۱۹۴۸ میلادی / اعلامیه جهانی حقوق بشر

همه افراد بشر آزاد آفریده شده‌اند و نباید مورد هیچ‌گونه تبعیضی قرار گیرند.

■ سال ۱۹۵۹ میلادی / اعلامیه حقوق کودک

کودک دارای معلولیت جسمی، ذهنی و یا اجتماعی باید تحت توجه خاص، آموزش و مراقبت لازم، متناسب با وضع ویژه خود قرار گیرد.

■ سال ۱۹۷۱ میلادی / اعلامیه حقوق افراد مبتلا به عقب‌ماندگی ذهنی

حقوقی مشابه سایر افراد بشر، حق دسترسی به خدمات خاص پزشکی، فیزیوتراپی، آموزشی، کارآموزی، توان‌بخشی و راهنمایی، حق تأمین اقتصادی و حداقل استاندارد زندگی، حق زندگی با خانواده و مشارکت در زندگی، حق داشتن قییم واجد شرایط، حق مقابله در مقابل بهره‌کشی، سوء استفاده و تحقیر، حق داشتن قیمومت قانونی برای جلوگیری از سوء استفاده.

■ سال ۱۹۷۵ میلادی / اعلامیه حقوق افراد دارای معلولیت

- افراد دارای معلولیت صرف نظر از علت، ماهیت و شدت معلولیت دارای حقوق مشابه با سایر شهروندان هم سن خود می‌باشند که شامل حق بهره‌مندی از زندگی عادی در حد امکان می‌باشد.

- فرد معلول، حق بهره‌مندی از همه حقوق، حق برخورداری از منزلت اجتماعی، حقوق مدنی مانند دیگران، حق شامل بودن در اقدامات اجتماعی، حق درمان و توان‌بخشی، حق تأمین اقتصادی و اجتماعی، حق شامل بودن در برنامه‌ریزی‌های اجتماعی و اقتصادی، حق زندگی با خانواده، مقابله با بهره‌کشی و سوء استفاده.

■ سال ۱۹۷۶ میلادی / تعیین سال جهانی معلولان

مجمع عمومی سازمان ملل متحد در سال ۱۹۷۶، شعار «مشارکت کامل و تساوی حقوق معلولان با سایر افراد» را مطرح ساخت و سال ۱۹۸۱ را سال جهانی معلولان اعلام نمود.

■ سال ۱۹۸۱ میلادی / سال جهانی معلولان

سال ۱۹۸۲ میلادی / تعیین دهه جهانی معلولین (۱۹۸۳-۱۹۹۲)

سازمان ملل متحد در سی و هفتمین اجلاس مجمع عمومی خود در سال ۱۹۸۲، برنامه‌ای را در ۳ فصل و ۲۰۱ بند با عنوان «برنامه اقدام جهانی» به تصویب رساند و دهه ۱۹۸۳ تا ۱۹۹۲، دهه جهانی معلولان برای اجرای برنامه اعلام شد.^۱

■ سال ۱۹۸۷ میلادی / اولین فراخوان تدوین کنوانسیون حقوق معلولان

■ سال ۱۹۸۹ میلادی / دومین فراخوان تدوین قوانین استاندارد

■ سال ۱۹۸۹ میلادی / پیمان حقوق کودک

کودکی که از لحاظ جسمی یا ذهنی معلول است باید از یک زندگی کامل و محترمانه در شرایطی که متضمن منزلت و افزایش اتکا به نفس او باشد و مشارکت مؤثر او را در جامعه تسهیل نماید، برخوردار باشد.

■ سال ۱۹۹۳ میلادی / تعیین روز جهانی معلولان (سوم دسامبر هر سال)

■ سال ۱۹۹۳ میلادی / تصویب قوانین استاندارد برای برابری سازی فرصت‌ها در

مورد افراد دارای معلولیت، و اطمینان یافتن از اینکه دختران، پسران، زنان و مردان دارای معلولیت به‌عنوان اعضای جامعه، حقوق و تعهداتی شبیه دیگران دارند و از آن بهره‌مند می‌شوند.

■ سال ۱۹۹۸ میلادی / صدور قطعنامه شماره ۱۹۹۸/۳۱ کمیسیون حقوق بشر سازمان

ملل با عنوان «حقوق بشر افراد دارای ناتوانی»

■ سال ۲۰۰۱ میلادی / صدور قطعنامه شماره ۱۶۸/۵۶ توسط مکزیک

بر اساس تصمیم مجمع عمومی، کمیته‌ای مأمور بررسی و تدوین پیش‌نویس کنوانسیون جامع و فراگیر برای حفاظت و ارتقاء حقوق و شأن افراد دارای ناتوانی در جهان شد.

۱. برنامه اقدام جهانی بر پیش‌گیری توان‌بخشی و برابری فرصت‌ها تأکید دارد و اموری همچون مشارکت برای تحقق اهداف تصمیم‌گیری‌ها را مورد توجه قرار می‌داد و از دولت‌ها می‌خواست که برای تحقق اهداف مشارکت کامل و تساوی حقوق افراد معلول، توصیه‌های این برنامه را به اجرا درآورند.

اقدامات ملی مرتبط با معلولیت

رئوس اهم قوانین و مقررات مرتبط با معلول، معلولیت و مناسب‌سازی محیط شهری برای افراد کم‌توان در کشور عزیزمان ایران زمین، به طور کلی عبارتند از:

■ اصل ۲۰ قانون اساسی:

همه افراد ملت اعم از زن و مرد یکسان در حمایت قانون قرار دارند و از همه حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با رعایت موازین اسلام برخوردارند.

■ اصل ۲۹ قانون اساسی:

برخورداری از تأمین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، از کار افتادگی، بی‌سرپرستی، در راه ماندگی، حوادث و سوانح و نیاز به خدمات بهداشتی و درمانی و مراقبت‌های پزشکی به صورت بیمه، غیره حقی است همگانی دولت مکلف است طبق قوانین از محل درآمدهای عمومی و درآمدهای حاصل از مشارکت مردم، خدمات و حمایت‌های مالی فوق را برای یک یک افراد کشور تأمین کند.

■ ماده ۱۱۷۳ قانون مدنی:

هرگاه در اثر عدم مواظبت یا انحطاط اخلاقی پدر یا مادری که طفل تحت حضانت او است، صحت جسمانی و یا تربیت اخلاقی طفل در معرض خطر باشد، محکمه می‌تواند به تقاضای اقربای طفل یا به تقاضای قیم او یا به تقاضای رئیس حوزه قضایی هر تصمیمی را که برای حضانت طفل مقتضی بداند اتخاذ کند.